

Revolučný model odluky Cirkvi od štátu. Na ceste k totalitarizmu

Grzegorz Kucharczyk

8. marca 2021 ✝ **Politika**

Katolícky model odluky Cirkvi od štátu, vybojovaný na prelome 11. a 12. storočia pápežmi, ktorí uviedli do života tzv. gregoriánske reformy, sa začal drobiť v období reformačných otrasov a potom v období, ktoré vytvorilo intelektuálny základ Francúzskej revolúcie.

Prvé husle v tomto počíne zohrávali „filozofi“, ktorých zaslepená záľuba v údajnej múdrosti priviedla k šíreniu náboženskej ľahostajnosti či dokonca ateizmu. Podľa nich už štát nemohol ďalej zostať kresťanským a hľadať, resp. nachádzať, svoje opodstatnenie v náboženskej alebo v nadprirodzenej oblasti a byť tak obmedzovaný. Štát „filozofov“ mal byť zbavený posvätna a ruka v ruke s tým aj obmedzený, ktoré kladie Boží zákon na každého panovníka – Bohom pomazaného. Nový panovník mal plniť rolu iba akéhosi úradníka vybaveného neobyčajne širokými právomocami.

Štát bez posvätna je všemocný

Nie je žiadnym prekvapením, že veľkú pozornosť v salónoch osvietenecov vzbudil pruský kráľ Fridrich II., ktorý sa v roku 1740 odmietol zúčastniť svojej vlastnej korunovácie v Königsbergu. „*Nebudem si zaťažovať hlavu nezmyslami,*“ prehlásil vtedy. A nie je snáď ani potrebné dodávať, že Voltaire, Diderot alebo d'Alembert, ktorí sympatizovali so silnou rukou štátu, resp. čím bol panovník despotickejší, tým mal väčšiu šancu zaslúžiť si ich uznanie: či už to bol „kráľ-filozof“, ako Fridricha II. prezýval Voltaire, alebo „Seramis severu“, ako cárovnú Ruska nazýval Diderot.

V 18. storočí uskutočňovaný prototyp tzv. „osvietenského absolutizmu“ vyložene prial revolučným názorom „filozofov“. Tento model nebol uvedený do života len v protestantskom Prusku alebo pravoslávnom Rusku, ale jeho vírusom boli infikovaní aj vládovia katolíckych štátov – spomeňme iba habsburského panovníka Jozefa II., ktorý v zasahovaní do cirkevných záležitostí zašiel tak ďaleko, že nielen zaberal značnú časť cirkevných majetkov a rušil kláštory, ale prisvojoval si aj právo určovať, koľko sviec má horieť na oltároch. Ide síce svojím spôsobom o okrajovú záležitosť, vypovedá to však o celkovom naladení panovníka jedného z najmocnejších štátov tej doby.

Zrejme najzreteľnejším prejavom protikatolíckeho absolutizmu zo strany panovníkov katolíckych štátov bola podpora organizovanej likvidácie (či nestavania prekážok) Tovarištva Ježišovho, verne plniaceho svoje poslanie šírením a obranou jedinej pravej viery. Systematické vyhánanie jezuitov z Portugalska, Španielska a Francúzska predstavovalo účinný nátlak na Apoštolský stolec, ktorý nakoniec podľahol a rozhodol sa v roku 1773 rád založený sv. Ignácom z Loyoly zrušiť.

Základ pre revolučnú „odluku Cirkvi od štátu“, alebo program vytvorenia všemocného štátu a jeho úplnej nadradenosti nad Cirkvou, bol teda úspešne položený. Voltaire, ktorý mal ďaleko k okúzleniu demokraciou

či „temnou čvargou“ (ako hovoril o treťom stave), sa tešil zo silnej, odkresťančenej monarchie. Rousseau, hlavný to bojovník za spoločenskú demokratickú zmluvu, bol zároveň aj priekopníkom totalitnej demokracie utváratej novým „občianskym náboženstvom“. V oboch verziách „odluky“ šlo o to isté: o zaistenie prevahy zlaicizovanej svetskej vlády (či už monarchickej alebo demokratickej) nad Cirkvou.

Poprava rehoľníčok v Nantes počas revolúcie

zdroj: wikimedia commons

Odluka od štátu

Po revolúcii urobila francúzska politika míľový krok vpred, keď sa už neusilovala len o podriadenie Cirkvi štátu, ako to robili osvietenský absolutisti, ale rovno k jej odtrhnutiu od spoločnosti a kultúry vôbec. V tom spočíva strašlivé *novum* Francúzskej revolúcie.

Protikatolícka revolučná politika sa prejavovala ďalšími činmi agresie voči cirkevným štruktúram, a to tak vo Francúzsku, ako aj za jeho hranicami (v období tzv. revolučných vojen vedených v duchu „mier chatrčiam, vojnu palácom a kostolom“). Už v roku 1789 vydalo revolučné Národné zhromaždenie dekrét, ktorým skonfiškovalo cirkevný majetok. Vo februári 1790 zrušili revolučné vládne orgány všetky katolícke rády na území Francúzska. V júli toho istého roka bola Cirkev ďalším dekrétom formálne prehlásená za nástroj politiky štátu, rozumej: štátu revolučného. Mala to zaistiť tzv. Občianska ústava duchovenstva.

Revolučná vláda úplne podriadila Cirkev štátu. Znížil sa počet biskupstiev, pričom počet a veľkosť diecéz boli prispôsobené hraniciam jednotlivých departementov, na ktoré bolo Francúzsko rozdelené v roku 1789. Biskupi klesli do roly úradníkov vyberaných občanmi jednotlivých departementov, pričom nehralo žiadnu rolu, či sú veriaci, alebo nie. Je nad slnko jasnejšie, že sa autori Občianskej ústavy duchovenstva nezaťažovali otázkou pápežskej kánonickej právomoci dosadzovať adeptov na biskupský stolec. Úplne zjavne bolo ich cieľom vytvoriť vo Francúzsku schizmatickú cirkev.

Schválenie Občianskej ústavy duchovenstva dávalo zelenú ďalšiemu prenasledovaniu Cirkvi brániacej svoju nezávislosť, pretože pastoračná činnosť bola francúzskym duchovným povolená až potom, ako zložia prísahu na novú ústavu. Absolútna väčšina biskupov a kňazov a biskupov to odmietla vykonať a zostali tzv. „neprísažnými“. Našli sa len dvaja biskupi odpadlíci – jeden z nich bol známy karierista Talleyrand. To však stačilo k vysväteniu nových biskupov, tých „prísažných“, a tým aj k vytvoreniu *de facto* schizmatických cirkevných štruktúr. Pápež Pius VI. novú francúzsku ústavu v marci 1791 oficiálne odsúdil.

Odluka od života

Kňazi, ktorí vytrvali v jednote s Cirkvou (čítaj s Rímom), čelili stále tvrdšiemu prenasledovaniu. Najprv boli posielaní do vyhnanstva, po páde monarchie v roku 1792 boli deportovaní, aby im v čase vyvrcholenia revolučného teroru (v rokoch 1793 – 1794) dokonca hrozil trest smrti. Jeden z jakobínskych komisárov mal v roku 1793 na vec tento názor: „*Kňazi sú jedinou príčinou nešťastia vo Francúzsku. Revolúcia, ktorá je výrazom triumfu osvietenia, môže iba s odporom nazerať na až príliš dlhú agóniu tej čvargy ničomníkov.*“

Revolučná odluka Cirkvi od štátu znamenala v praxi odlúčenie Cirkvi od jej majetkov, ktoré Cirkev nadobudla počas stáročí vďaka početným darom od zbožných veriacich, ale tiež – v prípade kňazov – odlúčenie tela od duše, čiže mučenícku smrť. O tom, akým spôsobom bola táto odluka praktizovaná od roku 1789, svedčí desivý dôkaz v podobe martyrológia pripomínajúceho o. i. mučenícku smrť šestnástich karmelitánok z Compiègne alebo krutý osud „neprísažných“ kňazov čakajúcich na deportáciu do trestaneckej kolónie na Guyane na lodiach kotviacich neďaleko Bordeaux.

Podľa odhadov sa obeťou Francúzskej revolúcie stalo okolo 3-tisíc kňazov...

Kontrarevolúcia vo Vendée, kňaz povzbudzuje veriacich

zdroj: wikimedia commons

Nielen jakobíni

Isté uvoľnenie vo vzťahoch medzi štátom a Cirkvou nastalo v roku 1799, keď sa vlády v zemi ujal Napoleon Bonaparte, ktorý z pozície Prvého konzula uzavrel v roku 1801 s pápežom Píom VII. konkordát. Tento posledný krok, akokoľvek ho musel Apoštolský stolec vykúpiť mnohými ústupkami (napr. akceptovaním „prísažných“ biskupov), neznamenal v konečnom dôsledku, že by Napoleon vnímal Cirkev ako inštitúciu nezávislú od štátu. Aj on sa usiloval o nadvládu štátu nad Cirkvou. Do roku 1808 fungovalo vzájomné spolužitie na princípoch, s ktorými prišli tzv. osvietenský absolutisti, teda napríklad prostredníctvom nátlaku pri menovaní biskupov.

V roku 1808 sa Napoleon vo vzťahoch s Cirkvou, resp. s jej viditeľnou hlavou, vrátil k predchádzajúcemu revolučnému modelu, ktorý zavádzal od roku 1796 aj v Taliansku. Vtedy (v roku 1798) napochodovali francúzske vojská do Ríma, vyhlásili likvidáciu pápežského štátu a zajali staručkého pápeža Pia VI., ktorý o rok skončil vo francúzskom väzení.

Podobný osud čakal aj na jeho nástupcu Pia VII. Ten bol na Napoleonov rozkaz v roku 1808 zajatý po tom, čo sa ohradil voči rozhodnutiu francúzskeho cisára začleniť územie pápežského štátu medzi državy cisárstva (pápež exkomunikoval „*banditov dedičstva svätého Petra, ich príkazcu, prisluhovačov, radcov a vykonávateľov*“). Slobodu Svätému Otcovi priniesol až rok 1812.

dokončenie v II. časti

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/revolucny-model-odluky-cirkvi-od-statu-na-cestech-k-totalitarizmu/>